

Asia: VN/20544/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hyvinvointialueiden tehtäviä koskeviksi valtakunnallisiksi tavoitteiksi vuosille 2025-2029

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Pohde kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto.

Toimintaa koskevat tavoitteet

Valtakunnalliset tavoitteet ovat luotu vaikuttavuuden kokonaisuuden ympärille. Ne sisältävät ensinnäkin toimintaa koskevia tavoitteita, kuten

o väestön hyvinvointia

o terveyttä ja turvallisuutta

o yhdenvertaisia palveluja

o taloudellista kestävyyttä

Kaikessa hyvinvointialueiden toiminnassa, johtamisessa ja ohjauksessa tulee luonnoksen mukaan painottaa vaikuttavuusperustaisuutta.

Nämä luonnokseen aukikirjoitetut tavoitteet ovat Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueen näkökulmasta pääsääntöisesti kannatettavia ja tukevat hyvinvointialueiden lakisääteisiä tehtäviä ja toimintoja. Näihin kuuluu myös palveluiden laadun ja vaikuttavuuden seuranta (Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä 612/2012, 29 pykälä). Hyvinvointialueen on seurattava:

o Alueensa väestön hyvinvointia ja terveyttä

o Järjestämänsä sosiaali- ja terveydenhuollon tarvetta, saatavuutta, laatua, vaikuttavuutta ja yhdenvertaisuutta

- o Asiakkaiden palvelujen yhteensovittamista

- o Sosiaali- ja terveydenhuollon kustannuksia ja tuottavuutta

- o Verrattava näitä vastaavaan muita hyvinvointialueita koskevaan tietoon

Hyvinvointialueen on hyödynnettävä edellä mainittua tietoa järjestämisvastuullaan olevan sosiaali- ja terveydenhuollon tietojohtamisessa toiminnan, tuotannon ja talouden ohjauksen, johtamisen ja päätöksenteon tukena.

Vaikuttavuus tarkoittaa terveydenhuollon ja sosiaalihuollon toimenpiteiden pitkäaikaisia vaikutuksia väestön/potilaiden terveydentilaan, toimintakykyyn, elämänlaatuun ja hyvinvointiin. Vaikuttavilla palveluilla tuetaan väestön hyvinvointia ja terveyttä ja maksimoidaan käytettävissä olevilla, rajallisilla resursseilla saatava terveyshyöty. Vaikuttavat palvelut omalta osaltaan edistävät myös taloudellisen kestävyys turvaamista.

Yhdenvertaiset palvelut ovat puolestaan tärkeitä alueellisuuden näkökulmasta ja ovat perustuslakiin kirjattu perusoikeus. Myös palveluiden oikea-aikaisuuteen tulee panostaa, sillä oikea-aikaisella palveluihin pääsyllä voidaan ehkäistä ongelmien kasautumista ja pitkittymistä sekä vähentää kalliimpien erityistason palveluiden tarvetta.

Toimintaedellytyksiä koskevat tavoitteet

Toimintaa koskevien tavoitteiden lisäksi luonnokseen on kirjoitettu toimintaedellytyksiä koskevia tavoitteita, kuten hyvinvoiva ja riittävä henkilöstö, laadukas tieto, ja toimiva yhteistyö.

Nämä toimintaedellytyksiä koskevat tavoitteet ovat vaikuttavuuden keskiössä (kts. kuva alla). Hyvinvoiva ja osaava henkilöstö on vaikuttavuuden, turvallisuuden ja kustannusvaikuttavuuden perusta. Henkilöstön rekrytointiin tulee kiinnittää lisääntyvässä määrin huomiota, jotta osaavan henkilöstön saanti turvattaisiin.

Kuten luonnoksessa nostetaan esiin, laadukkaaseen tietotuotantoon tulee panostaa sekä kansallisesti että hyvinvointialueilla, sillä laadukas tietotuotanto (oma tietotuotanto, RWD-tutkimukset ja tutkimushankkeet) ovat vaikuttavuuden arvioinnin perusta. RWD-tutkimukset perustuvat tutkimusdatan keräämiseen ja analysoimiseen tosielämän tiedoista eli todellisten hoitokäyntien perusteella kertyvistä tiedosta. Ja kuten luonnoksessa kirjoitetaan, myös Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueen näkemyksen mukaan kansallista ja alueellista tietotuotantoa tulee kehittää siten, että se mahdollistaa viranomaisten seuranta-, arviointi-, ohjaus- ja valvontatyön sekä auttaa kehittämään hyvinvointialueiden vaikuttavuusperustaista johtamista.

Tähän kokonaisuuteen tulee ottaa huomioon myös arkivaikuttavuuden mittaaminen eli PROM-tiedon kerääminen, joka monella alueella odottaa päätöstä kansallisesta PROM-mittarista. Jatkossa tulee lisätä vointimittarien keräystä ja analysointia, jotta (arki)vaikuttavuustietoa saataisiin kattavasti. Tähän tarvitaan kiireellisesti kansallinen linjaus. Myös laadukasta rekisteridataa tulee lisääntyvässä määrin hyödyntää ja siksi esim. lakisääteisten THLn kansallisten rekisterien toiminta on välttämätöntä jatkossakin turvata ja sitä edelleen kehittää. Kansallisten laaturekistereiden sisältöä tulee kehittää koskemaan sosiaali- ja terveystaloudellista kattavasti. Terveydenhuollon laatu sisältää lääketieteen lisäksi myös hoitotyön laadun. Hoitotyön laatua kuvaavat tiedot tulee myös saada osaksi kansallista laaturekisteridataa.

Huomioon tulee ottaa myös sosiaalihuollon palvelutarpeista nousevat tiedot hoitokäyntien lisäksi.

Esimerkkinä sosiaalihuollon palvelujen työikäisten palvelutehtävissä Avain-mittari tietosisältöjen osalta.

Kansallisesti käyttöönotettavan rakenteellisen sosiaalityön tietotuotannon mallin pohjalta sekä alueellisesti kehitettävän rakenteellisen sosiaalityön sosiaalisen raportoinnin osalta tuotetaan sosiaalihuollon sekä kansallista että alueellista tietopohjaa. Sosiaalisten ilmiöiden ja niistä seuraavien palvelutarpeiden esiintyvyyttä asiakkaiden elämismaailmassa tulee seurata rakenteellisen sosiaalityön tietotyön keinoin.

Arkivaikuttavuus sosiaalihuollon näkökulmasta tulee myös ottaa tarkastelun alle. Tiedontuo-tantoa työikäisten sosiaalipalveluiden vaikuttavuudesta toteutetaan jo Aikuissosiaalityön vaikutukset - tutkimushankkeessa, joka toteutuu Pohjois-Suomen Yta-alueen hyvinvointialueilla. Vaikutusten tutkiminen perustuu käytäntötutkimukseen ja KAIMEr© -teoreettiseen viitekehykseen, jossa kaikkien toimijoiden interventioiden vaikutusmekanismeja tuotetaan näkyväksi sosiaalihuollon asiakkuuksissa. KAIMEr© -teoreettinen viitekehys painottaa vaikutusten ja muutoksen näkyväksi tekemistä, joka on keskeistä sosiaalihuollon asiakkuuksissa, joissa palvelut itsessään eivät tuota kaikille asiakkaille samoja vaikutuksia vaan tulisi saada näkyväksi se, mikä ja millaisilla interventioilla tuottaa vaikutuksia tietyssä kontekstissa.

Vaikuttavuuden edistäminen valtakunnallisesti ja alueellisesti sekä vaikuttavien palvelujen ja toimintakulttuurin edistäminen ei tapahdu ilman osaavaa ja riittävää henkilökuntaa. Tähän tulisi ottaa tavoitteissa ottaa kantaa. Nykyisin vaikuttavuusosaamiseen liittyvä henkilöresurssi on vähäistä ja hajallaan useissa organisaatioissa. Tarvitaan myös osaavaa henkilöstöä laadukkaaseen tietotuotantoon sekä terveydenhuollon että sosiaalihuollon osalta.

Luonnoksessa aukikirjoitettu yhteistyö hyvinvointialueiden kesken on äärimmäisen tärkeää ja sitä tulee tiivistää. Yhteistyö ja vertaiskehittäminen on tärkeä tekijä myös arkivaikuttavuuden keinovalikoimassa ja yksi tärkeä vaikuttavuutta lisäävä tekijä

Yleiset kommentit

- Pyrkimys hyvinvointialueiden yhtenäiseen toimialariippumattomaan valtionohjaukseen on hyvä suuntaus. Myös strategiseen ohjaukseen keskittyminen nähdään perusteltuna.
- Hyvää on, että johtamiseen, erityisesti tietojohdantamiseen, tiedonhallintaan ja digitalisaatioon kiinnitetään huomiota. Näemme, että nämä tukevat uudistamistyötä.
- Kansallisten ICT-järjestelmien kehittäminen vaatii kansallisia resursseja, joiden riittämättö-myys jo nyt on aiheuttanut hyvinvointialueille kustannuksia rajoittaen hankkeiden etenemistä. Tämä aiheuttaa riskiä järjestelmien toteutumisten ja käyttökelpoisuuksien osalta. Tämä on syytä tavoiteasetannassa ottaa riskienhallinnan osalta huomioon.
- Luonnoksessa tuetaan digitaalisten palvelujen määrän kasvattamista. Ne ovat välttämättömiä ja tarpeellisia, mutta digitaalisia palveluja ei tule luoda vain määrälliset tavoitteet edellä, vaan palvelujen laatuun tulee panostaa. Digipalvelut ovat tarpeellisia mm. vähäisten resurssien skaalaamiseksi, mutta niiden osalta tarvitaan muutakin arviota vaikuttavuudesta kuin käyttäjätietoa. Myös digitaalisten palvelujen vaikuttavuus on varmistettava ja huolehdittava siitä, ettei digitaalisten palvelujen tarjonta lisää kokonaiskysyntää häiriökysynnän kautta. Digipalveluiden tulee täyttää niille

asetetut tavoitteet, esimerkiksi muiden palveluiden kysynnän vähenemisestä ja/tai hoitotulosten parantumisesta.

- Investoinneissa painotetaan uusia toimintatapoja mahdollistavia investointeja. Tiukan talouden tilanteessa pidämme myös peruspalvelutuotannon korvausinvestointeja yhtä merkityksellisinä. Hyvää sen sijaan on se, että hyvinvointialueiden keskinäiseen yhteistyöhön halutaan tässäkin ohjata.
- Pelastustoimen osalta tavoitteet keskittyvät nykymuotoiseen palvelutuotantoon sekä palveluiden järjestämiseen. Kun tavoitteissa mainitaan toiminnan ja talouden kunnianhimoisen uudistaminen, hyvinvointialueiden valtakunnallisten tavoitteiden rinnalla olisi tarpeellista tarkastella ja kehittää myös valtioneuvoston ja sisäministeriön pelastustoimelle asettamia strategisia tavoitteita, joiden tulisi ohjata toimialan kehitystä kohti 2030–2040-lukuja.

Mittarit

Vaikuttavuuden mittaamisen tulisi perustua päteviin mittareihin, joilla on muun muassa hyvä toistettavuus, ja jotka kuvaavat arvioitavaa ilmiötä mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Esitetty mittaristo painottuu määrällisiin tavoitteisiin.

Väestön hyvinvoinnin ja terveyden tilasta ja sen muutoksesta kertovien mittareiden kautta voidaan arvioida vaikuttavuutta. Toisaalta nyt esitetyt mittarit painottuvat terveyden tilaa kuvaavaan tietoon, tämän lisäksi näkisimme tärkeäksi tuoda mittaristoon myös väestön hyvinvointia kuvaavia mittareita. Sosiaalihuollon tarpeita kuvaavia mittareita tarvitaan sekä rakenteellisen sosiaalityön keinoin tuottama tieto osaksi vaikuttavuuden arviointia hyvinvointialueella.

- Tulisiko laatua kuvaavat mittarit erotella selkeämmin vaikuttavuusmittareista? Pohdimme seuraavien mittareiden osalta: Toistuvasti sijoitettujen lasten määrä -mittari ja asiakaskokemusta mittaavat mittarit, että kuvaavatko ne palvelujen vaikuttavuuden sijasta enemmän palvelujen laatua? Asiakaskokemuksen mittaaminen ja esimerkiksi palautetietoinen työskentelyote ja Fit-mittari tuovat tietoa asiakkaiden kokemuksista palvelun vaikuttavuudesta.
- Jos palvelujen laadun mittarit nostetaan osaksi vaikuttavuuden mittaamista, tulisiko mittareihin lisätä myös kustannusvaikuttavuuden mittari (esimerkiksi palvelukohtaisten kustannusten muutosta ennaltaehkäisevien ja vaativien palvelujen välillä kuvaava mittari)?
- Palveluprosessien digitalisoituminen (kohta 2.1.4) Digitaalisten palvelujen suhteen on käytetty mittaristona digitaalisten palvelujen prosenttiosuutta. Tässä tulee huomioida se, että pelkästään digipalvelujen prosenttiosuus ei kerro vaikuttavuudesta eikä siitä, lisääntyykö mahdollisesti kokonaiskysyntä (digi+kivijalka). Digitaalisiin palveluprosesseihin tulisi saada myös vaikuttavuuden seuranta, esim. arkivaikuttavuutta mittaamalla.

Vuorinen Anu
Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue